

НАУЧНИЦИ О ДЕМОГРАФСКОЈ СЛИЦИ НА ПОДРУЧЈУ СРБИЈЕ ОД ВРЕМЕНА СРЕДЊОВЕКОВНИХ ДРЖАВА ДО ДАНАС

2050. БИЋЕ НАС КАО 1950.

Први попис из 1834. бележи 678.192 становника. Природни прираштај све мањи

■ В. Ц. Спасојевић

ВЕРОВАТНО нико никада неће успети да израчуна колико је Срба живело од 9. века, када се први пут помињу, до данас. Средњовековне српске државе (Србија и Босна) нису имале ни пописе ни процене.

До успостављања турске власти, становништво су пребројавала само поједина манастирска властелинства, али скоро ништа од тога није сачувано. Такође, 17. и 18. век остали су "мрачни", са веома мало података о било чему.

Једине озбиљне процене су да је у периоду пред велику кугу 1345-1353. на целом Балкану живело око 4,5 милиона људи - Грка, Арбанаса, Срба, Латина, Бугара... Далеко гушће су насељене области на југу и градови Цариград и Солун. Куга је однела између једне четвртине и једне трећине становништва.

*Од 1815. до 1833.
Београдски пашалук
био је до Ариља
и Ђуприје*

По речима историчара Сенише Мишића, професора београдског Филозофског факултета, до демографског пораста српског живља долази од друге половине 11. до средине 14. века. То се примећује по томе што масовно уз села ничу засеоди и расте број крчевина на којима се сеје жито. Али нико не "оперише" никаквим бројкама.

Осим куге, Србе у 14. веку десеткује и слаба држава после смрти цара Душана:

- С једне стране, на српске земље упадају Турци, пљачкају и пале, влада глад. С друге, 30 година пламти унутрашњи рат и цветају сукоби између обласних властелина.

Тек понешто о томе колико нас је било пре, рецимо, шест векова показују турски дефтери (пописне књиге). Али они обухватају само становништво које плаћа харач, и то мушке главе изнад 16 година, носиоце домаћинства, али не пописују ни градско становништво, нити тада повлашћене категорије.

Ипак, историјска демографија установила је формулу како проценити број становника на основу пописаних мушких глава. Тако се рачуна да на једног пописаног мушког пореског обвезника долази четворо које он издржава. Тим принципом дошло се до процене броја становника на појединим територијама. Рецимо, област под влашћу Бранковића (Косово и Метохија, Пештер и Горње полимље) имала је 1455. најмање 70.000 становника.

Браничевски субапшлук имао је 1468. око 60.000 душа (народ се пред Турцима се-

лио са Косова у Браничево). Област Полимља, између 1475. и 1485, имала је око 30.000 становника, али рачунајући и харачлије и Влахе. Хумске земље (од Цетине до Требиња и Гацка) имале су око 60.000 житеља.

Кад се обраде сви сачувани турски дефтери, знаће се оријентационо колико је средњовековна Србија имала људи. Неки пројекти су већ у току и рачуна се да ће истраживања бити завршена за пет-шест година.

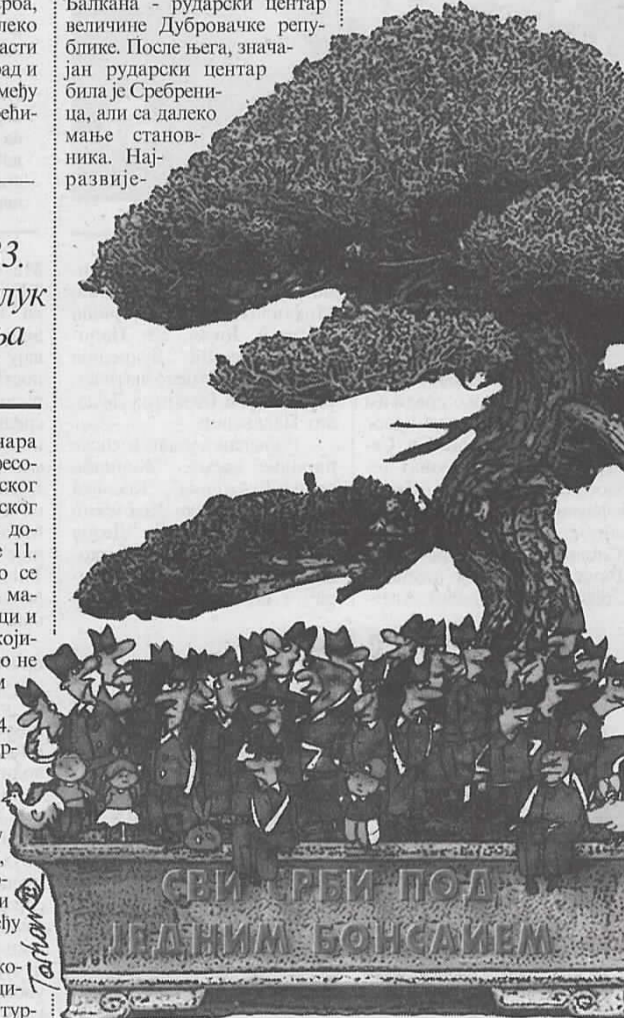
Великих градова пре најезде Османлија било је на Косову, а највећи је био Ново Брдо, који је имао око 10.000 житеља. Био је то једини озбиљан град у унутрашњости Балкана - рударски центар величине Дубровачке републике. После њега, значајан рударски центар била је Сребреница, али са далеко мање становника. Најразвије-

БУГАРСКА

БУГАРСКА, каже Иван Маринковић, од средине прошлог века, захваљујући ниском природном прираштају и миграцијама у развијену Европу, има пад броја становника. Бугара је 1900. било 3,7 милиона, пред Први светски рат 4,3, средином педесетих 7,6, а на попису прошле године 7,3 милиона.

развијенији трговачки град, аграрна је средина - каже Мишић.

Од почетка 17. века Турска није више оно што је била, дефтере рале у Цариграду, преписују их и они не одгова-

БЕОГРАД РАСТЕ

На првом попису, 1834, Београд је имао 7.033 становника, да би се тај број само две деценије касније буквално удвостручио. После Првог светског рата српска престоница има 111.739 људи, а четири године после Другог рата 634.003. Милион је "прескочен" почетком седамдесетих. По попису из прошле године, главни град има 1.639.121 житеља, а у централном делу живи 1.154.589 људи.

нији град без зидина, такозвани град-трг, био је Пријеполје, са око 800 кућа и 2.000 становника.

- У односу на западну Европу било је то патуљасто насеље, као и већина српских насеља у то доба. Мноштво њих није имало више од по пет кућа. Било је и нешто већих села са 40 до 60, а велика села са више од 80 кућа била су ретка. Све до краја 15. века, преко 90 одсто Срба живи на селу. Турци и муслимани живе у градовима. Чак и Призрен, који је у 14. веку нај-

рају реалном стању, објашњава овај професор, и додаје да је први српски попис, али налик на турски дефтер, спровео кнез Милош Обреновић, 1834. Први прави попис целокупног становништва Срби добијају тек 1860.

Између 1815 и 1833. Београдски пашалук се простирао до Ариља, Трстеника и Ђуприје, подсећа Иван Маринковић из Центра за демографска истраживања при Институту друштвених наука.

- Пред Први српски устав, 1804. године, Београдски

пашалук има око пола милиона људи. Осим Срба, ту су и Власи и Роми, а у мањем броју Бугари, Цинцари, Грци, Јевреји и Руси. Турци су третирано као странци - каже Маринковић.

Према писању Вука Караџића, процене су да је 1813. на том подручју живело 533.000 становника. Попис из 1834. бележи 678.192 људи, од чега 99 одсто чине православци.

Две деценије касније, каже Маринковић, било их је 998.919. Миллион "је пребачен" још пре Берлинског конгреса. Тако 1874. Србија има 1.353.890 душа. У том периоду Београдском пашалуку су присаједињени Лозница, Ивањица, Рашка, Крушевац, Књажевац, али не и Ниш, Пирот, Прокупље, Нови Пазар...

После Берлинског конгреса 1878, до Првог балканског рата, "пристижу" и Ниш, Врање, Пирот, Куршумлија, а касније Неготин, Зајечар, Босилеград, Димитровград...

КОЛИКО ЈЕ ДО САДА ЉУДИ ЖИВЕЛО НА ЗЕМЉИ

РОЂЕНО 108 МИЛИЈАРДИ

На једног живог становника - 15 мртвих

■ Небојша Станковић

КОЛИКО је људи живело на земљи од тренутка када се наша врста појавила - једно је од оних "вечитих питања". Најновији покушај одговора пружио је управо завршено велико америчко истраживање, чији резултат гласи - од "постанка света" до дана данашњег ро-

Било како било, животни век је био кратак. Смртност новорођених је била изузетно висока - од 1.000 беба чак 500 је одмах умрало. Зато је човечанство тако споро и расло.

До прве године нове ере свет је имао око 300 милиона људи. Претпоставља се да је Римско царство, од Шпаније до Мале Азије,

БРОЈ ИКАДА РОЂЕНИХ НА ПЛАНЕТИ 107.602.707.791
СТАНОВНИКА НА СВЕТУ СРЕДИНОМ 2011. 6.987.000.000
ПРОЦЕНА ЖИВИХ ОД БРОЈА ИКАДА РОЂЕНИХ 6,5%

На почетку 20. века у Србији живи око 2,5 милиона људи, а пред балканске ратове близу три милиона. После Првог светског рата, упркос великим људским жртвама од 1.250.000 људи, више је становника него икад пре - 4,8 милиона. Разлог је једноставан: територија је већа за Војводину и Косово. С Војводином долази око 1,5 милиона нових душа, а с Косовом око 900.000 ...

Пред Други светски рат Србија је имала око 6,5 милиона људи, а толико је остало и пред судбоносно "не" Стаљину, иако је од 1,7 милиона жртва за време рата највише страдалих било српске националности. Али у Србију се досељавају из неразвијених крајева, расте natalitet...

Данашњи број становника (ако не рачунамо Косово) - 7,2 милиона, имали смо почетком седамдесетих. Бројке су расле до почетка деведесетих (до 7,8 милиона), а онда су у константном паду.

Али како истичу наши саговорници, као што су многа људи однели ратови, куга,

ђено је 107.602.707.000 људи. Дакле, скоро 108 милијарди.

Тренутно нас има нешто више од седам милијарди. Што опет значи да на једног живог становника планете долази 15 мртвих. У овом тренутку на земљи живи 6,5 одсто људи од укупно рођених.

Научници сматрају да је 8.000 година пре нове ере светска популација бројала неких пет милиона људи. У периоду до нове ере човечанство је споро расло - за бројку од 300 милиона људи требало му је 8.000 година. Густина насељености је била различита, још више подељена него данас, јер је зависила директно од климатских фактора и природних ресурса.

дифтерија и друге епидемије, тако је и пораст популације у вези пре свега са миграцијама и ширењем територија, а не с високим природним прираштајем. Како ствари стоје, ситуација се по том питању неће поправити - процене су да ће бити све горе. До 2050, ка-

КОЛИКО ПОСТОЈИМО

ПРОЦЕНА укупног броја рођених људи зависи онајвише од два фактора: колико дуго као врста постојимо и колико нас је било у различитим временима.

Када се тачно хомо сапијенс појавио још увек је предмет спорења, али се чини да је најранији датум негде око 700.000 година пре нове ере. А наши "модерни рођаци" појавили су се 50.000 година пре нове ере. Управо тај период научници узимају као кључни у разрешењу дилеме колико је укупно рођено припадника људске врсте.

имало 14. године око 45 милиона становника.

До 1650. године светска популација је нарастала на око 500 милиона. Раст је битно успорила куга. Ова болест почела је да узима свој данак још од 542. године у западној Азији, одакле се раширила по свету. Верује се да је половина становника Византијског царства, око 100 милиона људи, умрла од куге током шестог века.

Око 1800. године број становника на Земљи премашио је милијарду. ■

жу најоптимистичније демографске процене, биће нас око шест милиона.

- Тада ћемо бити на нивоу после Другог светског рата, што значи да се за сто година нисмо померили ни корак напред - закључује Маринковић. ■